

LỊCH SỬ VÀ BẢO TÀNG MỐI QUAN HỆ

TRẦN QUỐC VƯỢNG *

Lịch sử là gì? Thời đã qua là thuộc về Lịch sử. Và Sử học là môn học về thời đã qua.

Thế nào là “đã qua”? Đã qua là... đã qua, dù chỉ là một phút giây, một tháng ngày, một năm, một thế kỷ... đã trôi qua mà không còn là *Hiện tại*.

Nhà sử học thường dùng chữ *Đã*, nhà Xã hội học dùng chữ *Đang* và nhà Tương lai học (Khoa học dự báo) dùng chữ *Sẽ*. Chữ nhà Phật gọi là *Vô thường*. Quan niệm Mác-xít cho rằng không có sự vật, sự kiện (tĩnh tại) mà tất cả là các *quá trình*. Đây là phép Biện chứng.

Bảo tồn Bảo tàng là gì? Là sự gìn giữ cái đã qua, dù hữu thể (vật thể) hay vô thể (phi vật thể). Cố gắng giữ gìn cái *nguyên gốc, nguyên trạng*, cái nó vốn có, *vốn là nó*.

Văn nghệ có quyền cải biên, cải tiến, cũng có lúc cải lùi (không tốt).

Bảo tồn Bảo tàng thì không! Nó gắn gũi với sự Bảo thủ - theo nghĩa đẹp của từ này.

Cái “đã qua”, đã không “xài” nữa trong đời sống thường nhật thì giữ lại làm gì?

Để làm *Kỷ niệm*, để Tưởng nhớ, Tưởng niệm. Để đấu tranh *chống Lãng quên*. Sử học cũng là môn học kỷ niệm, cho đời sau chớ lãng quên công lao tiền nhân thuở trước.

Đó là một căn tính của Loài người, của Cốt *tinh* NGƯỜI. Con người là sinh vật có tư duy có Ý THỨC.

“Tôi tư cảm, vậy thì tôi hiện hữu” (Je pense, donc (que) je suis - Descartes)

Các giống loài đều có lịch sử hình thành mà từ thế kỷ XIX, Charles Darwin đã viết Tiến hoá luận (Origine des espèces, Nguồn gốc các loài). Nhưng với chúng, lịch sử của chúng là vô thức. Loài người viết, nghiên cứu về lịch sử của chúng là vì chúng, cho chúng và vì ta, cho ta. Ta làm sử, loài vật, loài người, cả lịch sử Đất đá, cỏ cây nữa. Ta cũng có Bảo tàng tự nhiên (Bảo tàng địa chất, Bảo tàng cây cối, Bảo tàng Động vật...), Bảo tàng Con người (và các công cụ, dụng cụ, máy móc do con người *làm* ra, sáng tạo ra để tác động qua lại với thiên nhiên). Đó là những việc làm có Ý THỨC, có sự lựa chọn (các mô hình hành động, viết lách, trưng bày Bảo tàng ngoài trời, tại chỗ, hay trong nhà, trong tủ

* Gs. Trường Đại học Quốc gia Hà Nội.

kính...), và, lẽ tự nhiên mình phải *chịu trách nhiệm* về sự lựa chọn những mô hình hành xử đó.

*

* *

Trong các triết lý cổ kim, thì theo tôi, *Triết lý Ấn Độ* là thâm thúy hơn cả. Từ khoảng 1500 năm trước Công nguyên, người Aryens từ vùng Nam Lý hải (biển Caspienne) di trú vào bán lục địa Ấn Độ, trở thành tổ tiên người Ấn ngày nay. Người Hindu có bộ Kinh Vệ Đà (Veda), nền tảng lý thuyết của Hindu giáo. Giáo lý Hindu tôn vinh “tam vị nhất thể” (Trinity) là các Đấng Brahma (tối thượng thần - phụ trách SÁNG TẠO); đấng Siva, mà tượng trưng là cột linga (Linh - Dương vật) phụ trách PHÁ HỦY; đấng Vishnu, phụ trách BẢO TỒN.

Phá huỷ cái cũ đã lỗi thời;

Bảo tồn cái tinh hoa truyền thống;

Sáng tạo cái MỚI, để rồi với thời gian cái mới lại trở thành Truyền thống. Truyền thống -> Cách tân -> Truyền thống. Hay nói theo Tăng tử trong sách Đại học:

Nhật Tân - Nhật tân - Hựu nhật tân

(Mỗi ngày mỗi mới, mỗi ngày mỗi mới, lại mỗi ngày mỗi mới).

Cái mới luôn luôn có quan hệ biện chứng với cái Cũ. Nhưng cái Mới là cái *Đích* mà mỗi chúng ta đều nhằm tới.

Có người hỏi tôi: Ông làm Sử, dạy Sử để làm gì? Điều này động đến *tính mục đích* của Sử học cũng như Bảo tàng học. Tôi và nhiều nhà sử học khác đã nhiều lần dẫn giải mục đích của Sử học theo quan điểm mác-xít.

Thế kỷ XIX - thế kỷ của K.Mác và F.Engen - Lịch sử đã được tôn lên ngôi vị tối cao. Đến nỗi, trong các tác phẩm *Phê phán triết lý pháp quyền của Hegel* và *Hệ tư tưởng Đức*, hai ông đã hạ bút mà rằng:

“Chỉ có một khoa học duy nhất: Đó là khoa học lịch sử”.

Chính thế kỷ XIX cũng là *thế kỷ nở rộ* của các Bảo tàng Châu Âu, còn để lại danh tiếng và sự hiện tồn đến ngày nay.

Trở về với Đông phương, ngôn từ cổ điển hàm súc Trung Hoa viết:

“Ôn cố nhi tri tân”

(Ôn cũ để mà biết mới).

Những trí thức ngày xưa, thường được coi là các vị “thông kim bác cổ” (thấu hiểu cái mới, biết rộng cái xưa).

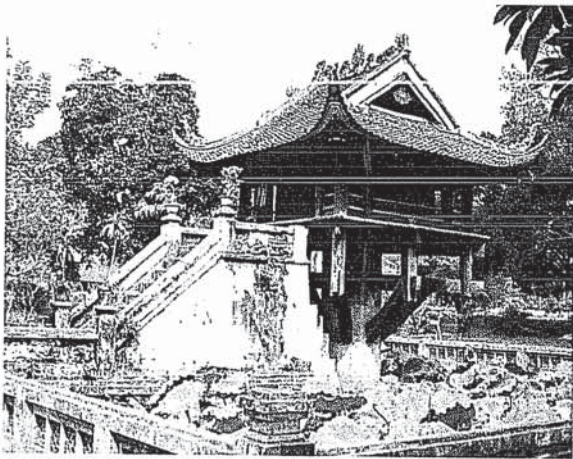
Đã rất nhiều lần, tôi coi Bảo tàng viện là một Đại học. Và không một sinh viên nào của Khoa Sử Đại học Hà Nội chúng tôi cần ít nhất một lần ra học ở Bảo tàng Quân đội (nay được đổi tên thành Bảo tàng Lịch sử quân sự Việt Nam).

Đi nước ngoài họp hành, dự hội thảo, thường bao giờ cũng có mấy ngày tiền - hậu hội nghị, hội thảo. Bạn nước ngoài quan tâm hỏi tôi những ngày ấy

tôi muốn đi đâu để họ tổ chức đón đưa. Gần như bao giờ tôi cũng trả lời: Trước hết, đi bảo tàng, sau đó đi tham quan vài di tích - thắng cảnh tiêu biểu, cuối cùng là shopping (đi mua bán). Do vậy, tri thức sử học của tôi được “làm giàu” lên nhờ tham quan Cố cung bác vật quán (Bắc Kinh), Bảo tàng Louvre (Pháp), Bảo tàng Con người (Pháp), Bảo tàng Lịch sử Ý, Đức, Nhật, kể cả Bảo tàng Trà đạo (Tokyo) Bảo tàng Mỹ thuật bản địa Úc, Mỹ. Ở Mỹ tôi còn đi cả Bảo tàng (Smithsonian) của các Tổng thống Mỹ.

Với tôi, Lịch sử và Bảo tàng là một sự gắn bó hữu cơ...

T.Q.V



Chùa một cột - Hà Nội
Ảnh: Tư liệu Cục BTBT

DI SẢN VĂN HOÁ THĂNG LONG HÀ NỘI

TRONG BỐI CẢNH CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ ĐÔ THI HOÁ, TOÀN CẦU HOÁ

VŨ KHIÊU *

1- Thăng Long - Hà Nội đang sống trong bước ngoặt lịch sử giữa ngàn năm cũ đang qua và ngàn năm mới đang tới.

Ngàn năm đã qua còn ghi lại biết bao nhiêu công sức của ông cha. Bao mồ hôi, xương máu đã đổ xuống nơi đây để có những di sản vô giá mà hôm nay chúng ta thừa hưởng.

Một ngàn năm đang tới với những hình ảnh rục rĩ nhất về đất nước và con người của ngày mai nhưng cũng đồng thời nêu lên những gian nan thử

* Gs. Anh hùng Lao động